

Удовиченко Олександра Вікторівна,
ад'юнкт Донецького державного
університету внутрішніх справ

АНАЛІЗ САНКЦІЇ СТАТТІ 390-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Без справедливого покарання встановлення кримінальної відповідальності втрачає будь-який сенс. У літературі справедливо визначається, що оскільки вибір форм і методів реакції з боку держави на вчинене кримінальне правопорушення, застосування заходів кримінально-правового впливу багато в чому зумовлюється тими потенційними можливостями, які закладено у відповідній санкції законодавцем, важливо визначити в законі не лише вичерпний перелік кримінальних правопорушень, а й встановити чітко визначені, взаємоузгоджені, співрозмірні з тяжкістю кримінального правопорушення санкції. Вони повинні бути такими, щоб суддя мав можливість індивідуалізувати кримінальну відповідальність особи з урахуванням не лише тяжкості кримінального правопорушення, а й особи винного [1, с. 4–5]. Тому при конструюванні санкції статті Особливої частини КК України необхідно дотримуватися певних правил її побудови задля можливості визначення справедливого покарання. Повною мірою це стосується статті 390-1 КК України.

У науковій літературі питанням кримінальної відповідальності за невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників присвятили свої роботи А. Байда, О. Бондаренко, І. Брус, Т. Бугаєць, А. Вознюк, Т. Войтюк, О. Дудоров, І. Жук, О. Книженко, Д. Крикливець, К. Новікова, Н. Лащук, Л. Садонцева, М. Хавронюк, О. Чорна, В. Шаблистий та інші. Проте у їх роботах недостатньо уваги приділялося аналізу санкції статті 390-1 КК України, яке передбачає покарання за це кримінальне правопорушення.

У цій роботі ми проаналізуємо санкцію статті 390-1 КК. Вона відноситься до альтернативної відносно визначеної і передбачає два альтернативних види покарань: арешт на строк до шести місяців та обмеження волі на строк до двох років. Такий підхід не відповідає окремим визначенням у літературі принципам (правилам) побудови санкцій статей Особливої частини КК України. Так, Ю. Пономаренко виділяє наступні правила конструювання типових санкцій: 1) у них повинні бути передбачені лише ті види покарань, які встановлені в системі покарань; 2) усі покарання в санкціях повинні визначатися мінімальними та максимальними розмірами причому обидва ці розміри повинні не виходити за межі граничних розмірів для певного виду покарання; 3) розміри покарань мають бути відносно визначеними; 4) розміри (строки) покарань у санкціях суміжних ступенів суворості не можуть між собою перехресчуватися; 5) в альтернативних санкціях можуть встановлюватися лише співмірні між собою за ступенем суворості покарання; 6) у більш тяжких кримінальних правопорушеннях має бути встановлений більш широкий розрив між мінімальним і максимальним розмірами покарання, натомість, чим меншим є ступінь тяжкості кримінального правопорушення, тим меншим має бути і розрив між мінімальним та максимальним покараннями у санкції за нього [2, с. 560–563]. За виключенням

останнього правила (покарання у виді арешту передбачено у своїх максимальних межах), санкція статті 390-1 КК України відповідає зазначеним вимогам, проте в літературі виділяють й інші правила, які є похідними від загальноправових принципів справедливості, законності, гуманізму тощо.

По-перше, як справедливо зазначає Н.А. Орловська, рішення про альтернативність (безальтернативність) санкцій повинно базуватися на типовому ступені суспільної небезпеки. Тому, чим більш тяжким є злочин, тим «коротші» санкції за кількістю покарань, чим менший типовий ступінь суспільної небезпеки, тим ширшим є спектр заходів впливу на винну особу [3, с. 448]. Оскільки кримінальне правопорушення, передбачене у статті 390-1 КК України відноситься до кримінальних проступків, то кількість видів покарань, які можуть застосовуватися за його вчинення, повинен бути більшим за два. Н.А. Орловська оптимальною кількістю основних видів покарань в альтернативних санкціях вважає три види покарань, які повинні бути близькі за суворістю, що забезпечить плавний перехід щодо суворості кримінально-правового впливу в межах однієї санкції та окреслить судовий розсуд в більш чіткі рамки [3, с. 449].

По-друге, кримінальна відповідальність за невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників настає з 16 років, тобто суб'єктом може в тому числі неповнолітня особа. Разом з тим, жоден з передбачених у санкції статті 390-1 видів покарань, не може бути застосованим до неповнолітньої особи. Таке становище не відповідає принципу справедливості та створює передумови до безкарності неповнолітніх правопорушників.

По-третє, кримінальне правопорушення, що розглядається є по суті спеціальною нормою по відношенню до невиконання судового рішення (стаття 382 КК України). Проте санкція частини 1 статті 382 КК України передбачає більш суворе максимальне покарання – до трьох років позбавлення волі. З цього приводу О.П. Горох зазначає, що у разі, коли підставою для виокремлення спеціальної кримінально-правової норми є зміна ступеня суспільної небезпеки діяння у бік його підвищення, то санкція такої норми повинна бути суворішою, порівняно із санкцією загальної норми. І, навпаки, якщо запровадження спеціальної норми зумовлено зміною ступеня суспільної небезпеки діяння у бік його зменшення, то санкція такої норми повинна бути менш сувора, ніж санкція загальної норми, з якої вона виокремлюється [4, с. 95–96]. На нашу думку суспільна небезпечність невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників вища порівняно з невиконанням судового рішення, оскільки додатковим об'єктом кримінального правопорушення, що розглядається, є безпека особи, яка є потерпілою від домашнього насильства, її життя та здоров'я, оскільки винна особа не просто не виконує рішення суду в частині дотримання вимог обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або програми для кривдників, своїми діями вона створює небезпеку заподіяння шкоди потерпілій особі, для захисту якої і були встановлені зазначені обмежувальні заходи, обмежувальні приписи або програми для кривдників. Тому і покарання за це кримінальне правопорушення повинно бути більш суворим, ніж за невиконання судового рішення.

Таким чином, на сьогоднішній день санкція статті 390-1 КК України не відповідає окремим визначенням у літературі принципам (правилам) побудови санкцій статей Особливої частини КК України. Напрямами її подальшого вдосконалення є: збільшення видів покарань, в тому числі за рахунок тих видів покарань, які можуть застосовуватися до неповнолітніх; узгодження максимального розміру покарання за це кримінальне правопорушення із санкцією частини 1 статті 382 КК України.

Список використаних джерел

1. Книженко О. О. Теоретичні засади встановлення санкцій у кримінальному праві : дис. ... докт. юрид. наук. 12.00.08. Харків, 2011. 431 с.
2. Пономаренко Ю. А. Загальна теорія визначення караності кримінальних правопорушень : монографія. Х.: Право, 2020. 720 с.
3. Орловская Н. А. Основания и принципы построения уголовно-правовых санкций : Монография Одесса: Юридическая литература, 2011. 624 с.
4. Горох О. П. Проблеми конструювання санкцій спеціальних кримінально-правових норм. *Наукові записки НаУКМА*. 2009. Т. 90. С. 94–98.

Улянченко Юрій Олександрович,
а'д'юнкт кафедри конституційного права
та прав людини Національної академії
внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТІВ

Конституція України гарантує кожній особі право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір [1]. Громадяни України реалізують зазначене право шляхом законної професійної діяльності журналістів. Правові засади діяльності журналістів визначені Конституцією України, законами України «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про інформаційні агентства», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про телебачення і радіомовлення», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» та іншими нормативно-правовими актами [2].

Так історично склалося, що журналістський корпус, пресу, засоби масової інформації та їхній вплив у соціумі визначають словосполученням «Четверта влада» (англ. «Fourth Estate») [3, с. 176]. За можливості чинити значний вплив на суспільно-політичні події та надані законодавчі гарантії щодо гласності й захисту від посягань ця влада часто використовується політичними й іншими опонентами для оприлюднення або спростування тієї або іншої важливої інформації. Водночас незалежні журналісти, максимально об'єктивно розповсюджуючи правдиву інформацію, потерпають від постійних погроз та насильницьких дій від осіб, які намагаються цю інформацію приховати. Держава як особлива форма організації суспільства взяла на себе функцію